

Trauma-geïnfomeerd werken in huiselijk-geweldzaken: het begint met de erkenning van het geweld

*Ariane Hendriks en Marscha Mansvelt**

Slachtoffers van huiselijk geweld staan vaak voor een ingewikkeld en langdurig juridisch proces. Wanneer zij minderjarige kinderen hebben, kunnen zij te maken krijgen met zowel het strafrechtelijke als het familierechtelijke systeem.¹ De ervaringen van slachtoffers met beide systemen benoemen zij veelal als negatief en beschadigend. Vaak is het strafrechtelijke traject van korte duur of wordt in het geheel niet gestart, mede omdat slachtoffers regelmatig worden ontmoedigd om aangifte te doen (Groenhuijsen 2018; Salet e.a. 2020). Het familierechtelijke traject daarentegen kan jaren slepen. In het familierecht wordt huiselijk geweld ten onrechte overwegend geduid als een probleem waar beide partners aan hebben bijgedragen, en dat stopt met het einde van de relatie, waardoor het voor de te nemen beslissingen over gezag en omgang als niet relevant wordt beschouwd (Avontuur 2022). Huiselijk geweld wordt daarbij losgekoppeld van ouderschap: van een pleger die zijn partner mishandelt of mishandeld heeft, wordt aangenomen dat hij desondanks een goede ouder kan zijn (Mandel 2024). Door de aard van de onveiligheid niet of nauwelijks mee te wegen in de beslissingen over gezag en omgang kunnen jeugdbescherming en familierechtbanken ongewild geweld en onveiligheid voor kinderen en een van de ouders in stand houden of herhalen (Lünnemann & Lünnemann 2024). De ervaringen van slachtoffers in (met name) het familierechtelijke systeem leiden op grote schaal tot secundaire victimisatie, verergering van traumagerelateerde klachten en nieuwe traumatische

* Mr. drs. A.G. Hendriks was zeventien jaar familierechtadvocaat te Amsterdam en voerde een praktijk gespecialiseerd in huiselijk geweld. Zij is sinds 2024 werkzaam als docent familierecht aan Tilburg University. Drs. M. Mansvelt is klinisch psycholoog en werkzaam als psychotherapeut en trainer bij Drakentemmers (expertiseplatform trauma en hechting na huiselijk geweld). Zij is gespecialiseerd in de behandeling van huiselijk geweld en kindermishandeling.

1 In het overgrote deel van de zaken is het slachtoffer een vrouw, daarom wordt in dit artikel naar het slachtoffer verwezen met een vrouwelijk persoonlijk voornaamwoord.

ervaringen (Wilde e.a. 2023; Dalgarno e.a. 2024). Het gebrek aan erkenning en aandacht voor de onveiligheid die heeft gespeeld, lijkt hierin een centrale rol te spelen.

In deze bijdrage laten we aan de hand van een bestaande casus zien hoe de reis van een slachtoffer door de beide systemen er concreet uitziet. We bespreken daarbij hoe een trauma-geïnformeerde aanpak van huiselijk geweld in beide systemen zou kunnen bijdragen aan het verminderen van de negatieve ervaringen van slachtoffers en het effectief doorbreken van de spiraal van geweld. Een dergelijke aanpak heeft in de praktijk nog een weg te gaan, maar biedt een veelbelovend perspectief. Een trauma-geïnformeerde aanpak is erop gericht om hertraumatisering en secundaire victimisatie te voorkomen. Zoals Maarten Kunst in dit themanummer toelicht, is daarvoor nodig dat mensen die professioneel met slachtoffers te maken hebben (1) kennis hebben van de verschillende facetten van trauma, (2) in staat zijn om signalen en symptomen van traumatisering te herkennen, (3) de uitoefening van hun werk afstemmen op de behoeften die voortvloeien uit het trauma, en (4) aandacht hebben voor de omstandigheden waaronder het trauma heeft plaatsgevonden (Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA) 2014). Daar gaat uiteraard de erkenning van de gebeurtenissen die het trauma hebben veroorzaakt aan vooraf.

Dat klinkt vanzelfsprekend, maar dat is het in familierechtelijke context niet, zoals we in de casus zullen zien.

De casus van Evelien en Johan

In juni 2021 doet Evelien aangifte van bedreiging, mishandeling en stalking door haar partner, Johan.² In haar aangifte vertelt ze dat Johan tijdens hun zestien jaar durende relatie vaak verbaal agressief was naar haar en hun drie kinderen (op dat moment 11, 9 en 4 jaar oud) en in huis de inboedel vernielde als hij een woede-uitbarsting had. Het was meerdere keren voorgekomen dat hij gaten in deuren en muren

2 De namen Evelien en Johan zijn gefingeerd in verband met de privacy van de betrokkenen. De werkelijke namen van Evelien en Johan zijn bekend bij de auteurs. De casus in deze bijdrage is gebaseerd op dossierstukken, waaronder de aangifte van Evelien, de sepotbrief van het OM, het rapport van de Raad voor de Kinderbescherming, beschikkingen van familierechtelijke procedures en verslagen van de diverse hulpverlening.

had geslagen, of ruiten had ingegooid. In de laatste periode van hun relatie vluchtte Evelien met haar kinderen gemiddeld twee keer per maand het huis uit vanwege Johans in ernst toenemende agressie. Directe aanleiding voor de aangifte van Evelien was een escalatie waarbij Johan haar bij de keel had gegrepen en tegen haar had geschreeuwd: 'Ik vermoord je, kankerhoer.' Pas toen haar oudste dochter tussenbeide kwam, lukte het Evelien om met haar drie kinderen de woning te verlaten.

Naar aanleiding van de aangifte van Evelien wordt aan Johan een huisverbod van tien dagen opgelegd, dat na verloop van die periode nog met achttien dagen wordt verlengd. Haar aangifte wordt in augustus 2021 door het Openbaar Ministerie (OM) geseponeerd wegens gebrek aan bewijs.

In november 2021 wordt Johan kort opgenomen vanwege een psychose die gerelateerd is aan zijn middelengebruik. Vanaf december 2021 loopt er een familierechtelijke procedure, waarin Johan vraagt om mede met het gezamenlijke gezag over de kinderen te worden belast. Hij verzoekt daarnaast om een zorgregeling. In het kader van die procedure doet de Raad voor de Kinderbescherming onderzoek en adviseert een ondertoezichtstelling (OTS), omdat hulpverlening in het vrijwillig kader niet heeft geleid tot contactherstel tussen Johan en de kinderen. De twee oudste kinderen zijn stellig dat ze hun vader niet meer willen zien. De kinderen zeggen dat dat komt door het gedrag van hun vader, waar ze gedetailleerde voorbeelden van geven; de Raad vindt dat moeder de kinderen negatief beïnvloedt en in een loyaliteitsconflict brengt. Op 6 december 2022 worden de kinderen voor een jaar onder toezicht gesteld. Die OTS wordt voor de twee jongste kinderen in november 2023 voor een jaar verlengd; de OTS van het oudste kind wordt niet verlengd, omdat contactherstel voor haar niet meer haalbaar wordt geacht. In het kader van de OTS moet Evelien meewerken aan een traject van ouderschapsbemiddeling en wordt hulpverlening voor de kinderen ingezet die erop gericht is om het beeld van Johan bij de kinderen te 'ontmonsteren'. Dit traject loopt nog als Johan in september 2024 komt te overlijden.

Kort in het strafrecht, lang in het familierecht

De casus van Evelien is exemplarisch voor veel andere zaken die beginnen met een aangifte of melding van huiselijk geweld in het kader van een relatiebreuk. We zien in de praktijk dat het doen van aangifte, of het omzetten van een melding in een aangifte, wordt ontmoedigd. Onderzoek van onder andere Pointer bevestigt dit beeld.³ Wordt er wel aangifte gedaan, dan wordt de aangifte vaak geseponeerd vanwege gebrek aan bewijs of omdat vervolging ‘gelet op de gezinsverhoudingen’ door het OM niet opportuun wordt geacht. In zaken van intieme terreur, een vorm van huiselijk geweld waarbij de pleger erop gericht is het slachtoffer te isoleren, controleren en in de relatie gevangen te houden door middel van psychisch en/of fysiek geweld, speelt verder dat veel van de gedragingen van de pleger niet goed onder een delictsomschrijving kunnen worden gebracht, waardoor vervolging wordt bemoeilijkt.⁴ Fysiek geweld wordt in geval van intieme terreur uitsluitend ingezet als de psychische controle en manipulatie niet toereikend zijn om het slachtoffer het gewenste gedrag te laten vertonen (Stark 2007). Door deze factoren eindigt het strafrechtelijke traject vaak binnen een dag tot hooguit een paar maanden nadat het begonnen is.

Het familierechtelijke traject dat volgt op de relatiebreuk kan daarentegen jaren duren. Er zijn meerdere zittingen bij de rechtbank, er komt een raadsonderzoek, en gedwongen hulpverlening volgt vrijwillige hulpverlening op. De (vermeende) pleger van het geweld wijst op zijn recht op omgang en het (vermeende) slachtoffer wijst op het belang van veiligheid voor haarzelf en voor de kinderen. De rechter en de hulpverlening gaan het onderwerp huiselijk geweld waar mogelijk uit de weg en wijzen op het belang van voortgezet gezamenlijk ouderschap. Er is immers geen strafrechtelijke beoordeling van de zaak geweest, dus ‘er is niets bewezen’. De druk op het (vermeende) slachtoffer om het verleden te vergeten, haar angst opzij te zetten en de kinderen ‘emotionele toestemming’ te geven voor contactherstel met de (vermeende) pleger is groot (Avontuur 2022; Hendriks & Vledder 2023).

3 Zie <https://pointer.kro-ncrv.nl/aangifte-van-huiselijk-geweld-wordt-bemoeilijkt>.

4 Zie bijv. de zaak van de Lelystadse huisarts: Rb. Midden-Nederland 25 oktober 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:6010.

Parallel aan het familierechtelijke traject en de daarin ingezette hulpverlening die gericht is op het gezin, krijgt het slachtoffer (in de wenselijke situatie) individuele hulp die gericht is op herstel van trauma, maar die hulpverlening stagneert vaak als gevolg van doorgaande confrontaties met de pleger in een onveilige setting (zittingen, afgedwongen gezamenlijke gesprekken). In de praktijk zien wij bijvoorbeeld dat veel behandelaars geen EMDR-therapie willen geven zolang het familierechtelijke traject niet is afgerond, omdat de traumaverwerking negatief beïnvloed wordt door angstgevoelens opgeroepen door de procedure.

Hesters driepanetenmodel over de aanpak van huiselijk geweld

Marianne Hester (2011) heeft de tegenstrijdigheden in de aanpak van huiselijk geweld geduid aan de hand van een door haar ontwikkeld 'driepanetenmodel': een planeet waar de bestrijding van huiselijk geweld en de opvang van het slachtoffer centraal staat, een planeet waar de focus ligt op kindbescherming, en een planeet waar het gaat om contact tussen het kind en de beide ouders (je zou deze planeet in ieder geval in de Nederlandse context ook aan kunnen duiden als de familierechtelijke planeet). Een slachtoffer begint doorgaans op de eerstgenoemde planeet, als ze aangifte doet of een poging daartoe. Als de aangifte tot vervolging leidt, wordt haar slachtofferschap door het strafrechtelijke systeem in ieder geval verondersteld.

Maar als gevolg van de aangifte komt ook jeugdbescherming in beeld, in Nederland doorgaans via een zorgmelding bij Veilig Thuis. De focus verschuift daar van het slachtoffer naar de kinderen. Er is meestal weinig oog voor wat zij in de relatie heeft meegemaakt; er volgen vaak verwijten dat zij de kinderen niet beter heeft beschermd tegen het geweld van de pleger en dat ze te weinig 'weerbaar' is geweest, vaak gecombineerd – verwarrend genoeg – met een eis om gezamenlijke hulpverlening aan te gaan gericht op contactherstel tussen de kinderen en de pleger.

Op de familierechtelijke planeet, die als derde wordt aangedaan, staat het voortgezette ouderschap centraal en wordt er maar één ding verlangd: medewerking aan omgang tussen het kind en de ouders. Het eerdere of nog steeds doorgaande geweld is geen onderwerp van gesprek. Slachtoffers voelen zich verloren tussen de drie planeten,

waar er wél of juist géén erkenning is voor het slachtofferschap en waar verschillende en soms tegenstrijdige normen gelden, waardoor ze nooit de juiste keuzes lijken te kunnen maken.

We zien dit ook in de casus van Evelien en Johan, waar Evelien individuele hulp krijgt die bijdraagt aan een groeiend bewustzijn dat wat zij in de relatie heeft meegemaakt te kwalificeren valt als structureel huiselijk geweld, waar zij de kinderen voortaan tegen moet beschermen, terwijl de Raad voor de Kinderbescherming juist vindt dat de kinderen (emotioneel) onveilig opgroeien omdat ze hun vader niet meer zien (later in deze bijdrage wordt hier nader op ingegaan).

Een trauma-geïnformeerde aanpak zou kunnen helpen om de tegenstrijdigheden in de aanpak van huiselijk geweld te verminderen. Het trauma dat op de drie planeten zulke verschillende reacties oproept, is uiteraard steeds hetzelfde. Door de traumatische gebeurtenissen en de onveiligheid die deze hebben veroorzaakt bij alle interventies centraal te zetten kunnen onderlinge tegenstrijdigheden in de aanpak sneller gesignaleerd en bestreden worden.

In de inleiding van deze bijdrage zijn de vier basisbeginselen van een trauma-geïnformeerde aanpak al aangehaald. De SAMHSA duidt deze beginselen aan als de ‘4 r’en van trauma-geïnformeerd werken’: (1) ‘realize’, oftewel kennis en besef van de verschillende facetten van trauma, (2) ‘recognize’, het herkennen van signalen van trauma, (3) ‘respond’, adequaat reageren op wat een slachtoffer van een trauma nodig heeft, en (4) ‘resist re-traumatization’, voorkomen dat de reactie op het trauma tot verdere traumatisering leidt (SAMHSA 2014). Het reageren (‘respond’) op trauma in de werkwijze van de organisatie moet gebeuren op een manier die een gevoel van veiligheid, vertrouwen, samenwerking, empowerment en keuze bevordert en is afgestemd op de persoon en de behoeften van het individuele slachtoffer, waarbij de organisatie zich bewust is van relevante culturele, historische en genderaspecten (bijvoorbeeld patriarchaal denken over huiselijk geweld) (McLachlan 2024, p. 100).

De intentie waarmee gewerkt wordt is, met andere woorden, cruciaal. Kijken we bijvoorbeeld naar het strafrechtelijke deel van de casus van Evelien, dan valt op dat zij zonder veel moeite aangifte heeft kunnen doen. Zoals eerder aangegeven is dat vaak anders. Het maakt voor slachtoffers een wereld van verschil of zij eerlijk en open geïnformeerd worden over de pro’s en contra’s van een aangifte en over de kansen en risico’s van vervolging en daar vervolgens zélf een keuze over kun-

nen maken, of dat zij worden ontmoedigd om aangifte te doen omdat de politiemedewerker zelf geen zin heeft in de zaak, of omdat het slachtoffer niet voldoet aan het beeld dat de medewerker heeft van een 'echt slachtoffer van huiselijk geweld' (Salet e.a. 2020; Avontuur 2024). Het bieden van een werkelijke keuze aan het slachtoffer is van groot belang voor het tegengaan van hertraumatisering (Cardenas e.a. 2024). In het geval van Evelien heeft haar aangifte niet tot vervolging door het OM geleid, wat voor haar een grote teleurstelling is geweest. In zaken waar dat wel gebeurt, steekt de omgang met het slachtoffer in positieve zin af tegen de omgang met het slachtoffer in het familierecht. In de context van het strafrecht is er sprake van een basale, procedurele erkenning van slachtofferschap simpelweg op grond van de rol die het slachtoffer inneemt – wat ook een basis biedt voor trauma-geïnformeerd werken – dat in het familierecht nog goeddeels ontbreekt. Voorbeelden daarvan: het slachtoffer kan gebruik maken van een aparte wachtkamer op de rechtbank, zodat ze voor de zitting niet ongewenst met de pleger wordt geconfronteerd; in dezelfde rechtbank zit het slachtoffer vervolgens met de pleger samen op de gang te wachten tot de familierechtelijke zitting begint. In de strafrechtelijke procedure kan het slachtoffer een slachtofferadvocaat in de arm nemen die voor haar rechten opkomt, zonder dat dit wordt gezien als onnodig escalerend; in het familierecht moet iedere verwijzing naar slachtofferschap tactisch worden afgewogen, omdat dit geldt als moddergooien, waar een ouder door de Raad voor de Kinderbescherming en de familierechter op afgerekend wordt (Avontuur 2022; Hendriks & Vledder 2023; Derckx 2024). Erkenning van slachtofferschap is een sine qua non voor trauma-geïnformeerd werken: er lijkt daarmee in de strafrechtelijke context een basis te zijn voor implementatie van de beginselen van deze aanpak, die in het familierecht nog veelal afwezig is. Daarbij dient uiteraard te worden opgemerkt, zoals in dit themanummer ook door Maarten Kunst wordt betoogd, dat er nog heel veel moet gebeuren voordat er in de strafrechtsketen daadwerkelijk trauma-geïnformeerd gewerkt wordt.

Geen basis voor een trauma-geïnformeerde aanpak wanneer erkenning van trauma ontbreekt

In de casus van Evelien en Johan geeft met name het rapport van de Raad voor de Kinderbescherming uit oktober 2022 inzichtelijk weer hoe verschillend de benaderingen van huiselijk geweld zijn vanuit het perspectief van volwassenenhulpverlening, jeugdbescherming en de Raad als adviserende instantie in het familierecht (vgl. de drie ‘planeten’ uit het model van Hester). Als gevolg daarvan staan de beginselen en de uitgangspunten van een trauma-geïnformeerde aanpak direct onder druk.

In het rapport van de Raad wordt informatie uit verschillende bronnen samengevat, gecombineerd met gespreksverslagen van de Raad met Johan, Evelien en de drie kinderen. De eigen hulpverlener van Evelien, een medewerker van het Geweld In Afhankelijkheidsrelaties (GIA)-team van een lokale welzijnsorganisatie, zegt over het geweld in de relatie van Evelien en Johan onder andere het volgende:

‘De mate, de duur en de ernst van het geweld tijdens de relatie met vader komt de laatste maanden steeds meer in beeld voor mij. In de loop van de begeleiding hoor ik steeds meer voorbeelden terug over het langdurige huiselijk geweld binnen het gezin. Mevrouw leek situaties die grensoverschrijdend of gewelddadig zijn “normaal” te zijn gaan vinden. Ze heeft steeds meer inzicht in de dynamiek en ook de impact van het (psychische) geweld, door psycho-educatie en meer afstand van de situatie. Mevrouw durft meer te delen dan in het begin. Bekende schaamte en schuldgevoelens bij huiselijk geweld hebben daar ook een rol bij gespeeld. Naast escalaties met vernielingen in huis en een aantal incidenten met fysiek geweld hoor ik over scheldpartijen, vernederingen, kwetsende opmerkingen, die niet enkel gericht zijn naar moeder, maar ook naar de oudste dochter. (...) Er lijken continue spanningen te zijn geweest, waarbij moeder op verschillende manieren escalaties probeerde te voorkomen. Moeder heeft de kinderen verschillende keren laten ophalen en is ook zelf naar ouders gegaan bij hoog opgelopen conflicten. De kinderen zijn vaak getuige geweest van de ruzies in huis. Mijn zorg is dat de last die deze kinderen mogelijk nog dragen als gevolg nog onvoldoende in beeld is. Ik maak me daarnaast zorgen als de situatie van huiselijk geweld door vader ontkend zou worden. Dit kan een mogelijk contactherstel in de weg staan. Ik zie wat de gesprekken over het onderwerp losmaken en het verhaal blijft consistent.’

Meer dan alle betrokken hulpverleners in de casus van Evelien en Johan lijkt de GIA-medewerker zich bewust van de impact van het geweld op Evelien en de kinderen. Ze lijkt erin geslaagd te zijn haar vertrouwen te winnen en haar te helpen sterker te worden in haar ouderrol. Dat deze hulpverlener zich bevindt op de 'planeet' van volwassenenhulpverlening speelt ongetwijfeld mee in haar traumasensitieve aanpak.

Naar aanleiding van het tijdelijk huisverbod is Evelien aangeraden om vrijwillig hulp te zoeken voor de kinderen. Zij heeft de kinderen toen aangemeld bij een lokale aanbieder van psychologische en psychiatrische hulp aan kinderen en jongeren. Bij de intake (twee maanden na de relatiebreuk) vond deze instelling Evelien angstig en als gevolg van die angst verminderd emotioneel beschikbaar voor de kinderen. Deze instelling duidde, aldus de informatie in het raadsrapport, de situatie primair als een vechtscheiding en wilde de intake niet voortzetten, omdat de situatie voor de kinderen nog te onrustig was. Men was bezorgd dat Evelien haar eigen angsten overdroeg op de kinderen. Deze instelling, onderdeel van de jeugdbeschermingsplaneet, richt zich uitsluitend op de kinderen. In de informatie die zij aanleveren in het raadsrapport blijkt niet van enig begrip voor de situatie van Evelien en voor het feit dat zij reageert vanuit trauma: geen van de vier basisbeginselen is zichtbaar.

Het verwijt aan Evelien dat zij faalt als ouder door bang te zijn, heeft een grote impact op Evelien. In het rapport schrijft de Raad het volgende over hun gesprek met Evelien:

'Moeder huilt en zegt bang te zijn dat de raadsonderzoeker het geweld af zal doen als horende bij een vechtscheiding en dat haar angsten gebagatelliseerd worden. Moeder zegt dat ze een intake heeft gehad bij [naam jeugdhulpinstelling] waarbij ze dit heeft ervaren en dit heeft haar vertrouwen beschadigd. (...) De intake bij [instelling] is niet volledig doorlopen, omdat [instelling] van mening was dat de kinderen niet behandeld konden worden omdat de situatie rondom hen te angstig en onzeker was. Moeder was erg onrustig en angstig voor vader. Moeder vertelt dat [instelling] contact met vader wilde opnemen zodat hij emotionele toestemming aan de kinderen kon geven voor de gesprekken tussen [instelling] en de kinderen. Moeder heeft dit geweigerd, omdat het risico te groot was dat vader aan de deur zou staan en dat de kinderen hier angstig van zouden worden. Moeder zegt dat vader, toen de relatie net beëindigd was, voor de deur heeft

gestaan bij moeder en moeder wilde dit niet meer. De angst voor vader bij moeder en de kinderen stond op scherp. [Instelling] stelde dat moeder te zeer in haar emotie zat en heeft het traject stopgezet. Moeder wordt emotioneel als ze hierover praat. Moeder heeft zich niet gehoord gevoeld en dit heeft haar zeer gekwetst.'

Evelien doet na deze negatieve ervaring met de hulpverlening een expliciet beroep op de raadsonderzoeker om erkenning voor wat zij heeft meegemaakt. Die erkenning blijft echter uit. De Raad concludeert uiteindelijk het volgende:

'Als grootste zorg heeft de RvdK het ontstane contactverlies tussen kinderen en vader en het negatieve vaderbeeld dat de kinderen hebben. Sinds juni 2021 hebben de kinderen geen contact meer gehad met vader (...). Uit de kindgesprekken en de gesprekken met moeder komt naar voren dat de kinderen aangeven vader niet meer te willen zien en het lijkt dat [de twee oudste kinderen] hierin verharden en een vasthoudende houding aannemen. (...) Het zo duidelijk afwijzen van vader, waarbij de kinderen enkel positief zijn over moeder en enkel negatief over vader, kan een signaal zijn van ernstig klem zitten in loyaliteiten. Loyaliteitsproblemen ontstaan wanneer kinderen niet van hun beide ouders de impliciete en expliciete toestemming krijgen om van hen beiden te houden (...). De RvdK ziet dat het contactverlies en de loyaliteitsproblemen sterk samenhangen met de strijd en het gebrek aan adequate communicatie tussen ouders, waarbij beiden hun gelijk willen bewijzen en onvoldoende gericht zijn op het belang van de kinderen. Bij ouders is er sprake van wederzijds wantrouwen. Beide ouders ervaren geladen emoties en een hoog individueel stressniveau, als zij over de andere ouder spreken. Ouders hebben visieverschillen over wat er in het verleden is gebeurd. Zo geven moeder en de kinderen aan spanningen, angst en onveiligheid te (hebben) ervaren vanwege fysiek (richting moeder) en verbaal geweld vanuit vader. Vader erkent dat hij "vrij driftig" kon zijn, maar ontkent dat er sprake was van een jarenlang patroon van fysiek en verbaal geweld. Uit het justitiële document van vader komen geen feiten naar voren die duiden op zorgen over fysieke veiligheid. De RvdK heeft, doordat er destijds geen professionals betrokken waren en ouders hun eigen beleving hebben bij het verleden, geen volledig beeld bij de veiligheid in het gezin toen ouders nog samen waren. Het is echter voorstelbaar dat vaders driftige gedrag voor moeder en kinderen destijds en achteraf als onveilig heeft gevoeld. (...)

In het advies van de Raad is het geweld dat Evelien en de kinderen hebben meegemaakt teruggebracht tot een gevoel van onveiligheid over het 'driftige gedrag' van Johan: er is immers niets strafrechtelijk bewezen. De weerstand van de kinderen tegen contact met hun vader wordt op het conto van Evelien geschoven: zij brengt de kinderen in een loyaliteitsconflict, omdat ze geen emotionele toestemming geeft voor contact. Johan en Evelien moeten allebei de strijd staken en normaal gaan communiceren. Er is, met andere woorden, geen begin van erkenning voor het trauma van Evelien en de kinderen.

We zien hier dat de vier basisbeginselen van trauma-geïnformeerd werken allemaal worden gemist. De Raad is zich evident niet bewust van de impact van de onveiligheid ('realize') en herkent de signalen van trauma bij Evelien niet ('recognize'). Aan een adequate reactie ('respond') op het trauma, conform de uitgangspunten van trauma-geïnformeerd werken, wordt daardoor vanzelfsprekend niet toegekomen. Van het actief inzetten op het voorkomen van hertraumatisering ('resist re-traumatization') is evenmin sprake, zelfs in het licht van Eveliens nadrukkelijke oproep daartoe aan de medewerker van de Raad.

De familierechter volgt het advies van de Raad en stelt de kinderen onder toezicht. Ook in de familierechtelijke procedures ontbreekt aandacht voor het geweld en de gevolgen daarvan voor Evelien en de kinderen.

Was Eveliens ervaring anders geweest als de Raad had onderkend welke impact het geweld op haar heeft gehad? Erkenning van slachtofferchap brengt niet automatisch met zich mee dat alle beslissingen die worden genomen in lijn zijn met de wensen van het slachtoffer. Toch is moeilijk denkbaar dat het geweld door de Raad op dezelfde manier was gewogen in het uiteindelijke advies als er conform de uitgangspunten van het trauma-geïnformeerd werken met Evelien was omgegaan. In die zin draagt trauma-geïnformeerd werken niet alleen bij aan het herstel van het slachtoffer, maar ook aan haar veiligheid en die van de kinderen.

Disenfranchised grief

Wat Evelien meemaakt in het raadsonderzoek en het familierechtelijke systeem kan worden gekwalificeerd als een vorm van 'institutional

betrayal': Evelien voelt zich in de steek gelaten door de instellingen waarvan zij juist verwacht had hulp en bescherming te krijgen (Smith & Freyd 2014). Er is geen plaats voor haar emoties over wat zij heeft meegemaakt in haar relatie met Johan en dat is er evenmin voor haar frustratie over het gebrek aan erkenning dat zij krijgt. Evelien blijft achter met 'disenfranchised grief': verdriet dat er niet mag zijn en dat door de instellingen wordt genegeerd. Woodlock en collega's stellen dat disenfranchised grief een nog te weinig belichte reactie is op huiselijk geweld en het institutionele verraad dat daar vaak op volgt (Woodlock e.a. 2023).

Veel mensen die te maken krijgen met een ingrijpende ervaring worstelen met schuld- en schaamtegevoelens (Bicanic 2021). Zo ook Evelien. 'Self-blame' is een manier om controle te voelen over wat hun is overkomen. Door het negeren van gevoelens van onveiligheid of het reageren vanuit de aanname 'waar twee vechten, hebben twee schuld' worden de gevoelens van schuld bij het slachtoffer vergroot en zo ook het risico op het ontwikkelen van een posttraumatische stressstoornis (PTSS) (Juli e.a. 2023).

Het ontkennen van onveiligheid is geen goede basis voor het herstellen van veiligheid. Het niet erkennen van schade bij slachtoffers kan leiden tot nog grotere gezondheidsproblemen (Clements e.a. 2022). Sociale steun blijkt namelijk essentieel. Gebrek aan sociale steun en gebrek aan erkenning door de omgeving gelden als consistente risicofactoren voor PTSS (Olf 2012). Daarnaast herstelt iemand sneller door sociale steun, als de stoornis zich heeft ontwikkeld. Dit wordt bevestigd door een omvangrijk onderzoek door Centerdata, Tilburg University's Nethlab en de Universiteit van Zürich (Van der Velden e.a. 2024), waaruit blijkt dat slachtoffers die in de eerste maanden veel erkenning en begrip krijgen vanuit hun omgeving, een halfjaar later minder last hebben van PTSS. Helaas blijkt uit hetzelfde onderzoek dat mensen met duidelijke PTSS-klachten minder erkenning en begrip vanuit hun sociale omgeving krijgen (Van der Velden e.a. 2024). Dit lijkt vooral te gebeuren als het gaat om moeilijk te bevatten gebeurtenissen (Juli e.a. 2023). De praktijk leert dat eenzijdig geweld moeilijk te bevatten is. De persoon die het geweld ondergaat kán niet helemaal onschuldig zijn, is de gedachte.

Eenzijdig geweld dat wordt ingezet om controle en dwang uit te voeren op de partner komt voor bij een kwart van de ouders en een derde van de partners zonder kinderen die aangemeld zijn bij Veilig Thuis

vanwege zorgen over de veiligheid in het gezin (Lünnemann e.a. 2024). Uit buitenlands onderzoek blijkt dat in ongeveer de helft van de hoogconflictscheidingen sprake was of is van huiselijk geweld, veelal intieme terreur (Ministry of Justice 2020; De Ruiter & Van Pol 2017). Uit de derde cohortstudie van het Verwey-Jonker Instituut (Steketee e.a. 2023) blijkt dat het aantal incidenten bij deze vorm van geweld zeer hoog is en ondanks hulpverlening hoog blijft. Waar in veel gevallen een systemisch aanbod belangrijk is voor het effectief stoppen van het geweld, moet daarom bij deze vorm van geweld juist de veiligheid van de slachtoffers vooropstaan (Lünnemann e.a. 2024). Traumareacties bij het slachtoffer kunnen het beeld van de hulpverleners echter vertroebelen en daardoor een zorgvuldige risico-inschatting in de weg staan, terwijl traumaklachten juist een aanwijzing zijn dat verdere analyse noodzakelijk is. Trauma-geïnformeerd werken in het familierecht zou het missen en verkeerd interpreteren van traumareacties juist in zaken van eenzijdig geweld sterk kunnen verminderen. Dat zou veel leed (in de vorm van hertraumatisering) voor slachtoffers voorkomen, maar ook bijdragen aan een grotere (fysieke en emotionele) veiligheid van slachtoffers en hun kinderen, omdat eerder en beter wordt gezien wanneer een systemische aanpak bedoeld is om te mislukken.

Tot slot

Graag willen wij benadrukken dat de ervaringen van het slachtoffer in de door ons gepresenteerde casus geen uitzondering zijn, maar de norm. In dit licht moeten we ons realiseren dat een pleidooi voor trauma-geïnformeerd werken in huiselijk-geweldzaken voorafgegaan moet worden door een pleidooi voor erkenning van het geweld *per se*. In het familierecht is de neiging om over het geweld heen te stappen en partijen aan te sporen 'naar de toekomst te kijken' sterk aanwezig. Het *willen zien* van wat er tussen de ex-partners gebeurd is, gaat aan de '4 r'en' van trauma-geïnformeerd werken vooraf. Het een zal vervolgens het ander versterken. Erkenning van het geweld brengt met zich mee dat er oog is voor de impact ervan, wat het belang van trauma-geïnformeerd werken onderstreept. Waar oog is voor het trauma, is vervolgens ook meer zicht op veiligheid.

Literatuur**Avontuur 2022**

I. Avontuur, 'Het negeren van huiselijk geweld is een systeemfout bij de aanpak van "complexe" scheidingen', *Nederlands Juristenblad* 2022, afl. 38, p. 3128-3135.

Avontuur 2024

I. Avontuur, 'Herstelgericht werken bij intrafamiliaal geweld in het familierecht? Hoe dan?', *Tijdschrift voor Herstelrecht* 2024, afl. 3, p. 3-6.

Bicanic 2021

I. Bicanic, 'Victim blaming', *EMDR-Magazine* 2021, afl. 26, p. 54-57.

Cardenas e.a. 2024

I. Cardenas, L.M. Graham, M.S. Mellinger & L. Ting, 'Individuals who experience intimate partner violence and their engagement with the legal system: Critical considerations for agency and power', *Journal of Health Care Law & Policy* (27) 2024, afl. 1, p. 113-144.

Clements e.a. 2022

C.M. Clements, B.C. Moore, A. Laajala-Lozano & K. Casanave, 'Victim and perpetrator acknowledgement of intimate partner violence and victim psychopathology', *Journal of Interpersonal Violence* (37) 2022, afl. 19-20, <https://doi.org/10.1177/08862605211028289>.

Dalgarno e.a. 2024

E. Dalgarno, S. Ayeb-Karlsson, D. Bramwell, A. Barnett & A. Verma, 'Health-related experiences of family court and domestic abuse in England: A looming public health crisis', *Journal of Family Trauma, Child Custody & Child Development* (21) 2024, afl. 3, p. 277-305, <https://doi.org/10.1080/26904586.2024.2307609>.

Derckx 2024

C. Derckx, 'Hij bedoelde het vast niet zo', *Sozio* 2024, afl. 4, p. 11-16.

Groenhuijsen 2018

M. Groenhuijsen, 'Perikelen rond het doen van aangifte van misdrijf bij de Nederlandse politie', *Delikt en Delinkwent* 2018, afl. 9, p. 721-730.

Hendriks & Vledder 2023

A.G. Hendriks & I. Vledder, 'Recht doen aan ouders en kinderen?', *EB Tijdschrift voor scheidingsrecht* 2023, afl. 6, p. 125-128.

Hester 2011

M. Hester, 'The three planet model: Towards an understanding of contradictions in approaches to women and children's safety in contexts of domestic violence', *The British Journal of Social Work* (41) 2011, afl. 5, p. 837-853, <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr095>.

Juli e.a. 2023

M.R. Juli, R. Juli, G. Juli & S. Figliuzzi, 'Victim blaming: Being a victim twice. Comparison of emotional and socio-cultural aspects', *Psychiatria Danubina* (35; Suppl. 2) 2023, p. 150-154.

Lünnemann & Lünnemann 2024

K. Lünnemann & M. Lünnemann, *Als contact niet vanzelfsprekend is na scheiding. Een verkennend onderzoek naar passende hulp en ondersteuning aan kinderen en ouders wanneer contact tussen kind en een van de ouders niet in het belang van het kind is*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2024.

Lünnemann e.a. 2024

K. Lünnemann, M. Lünnemann & M. Steketee, *Patroon van dwang en controle is genderspecifiek. Verdiepende analyses derde cohortstudie wat betreft patroon van controle en dwang onder cliënten Veilig Thuis*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2024.

Mandel 2024

D. Mandel, *Stop blaming mothers and ignoring fathers. How to transform the way we keep children safe from domestic violence*, Canton, CT: Legitimus Media 2024.

McLachlan 2024

K. McLachlan, *Trauma-informed criminal justice. Towards a more compassionate criminal justice system*, Cham, Zwitserland: Palgrave Macmillan 2024.

Ministry of Justice 2020

Ministry of Justice, *Assessing risk of harm to children and parents in private law children cases. Final report* (Harm-Panel Report), juni 2020, <https://consult.justice.gov.uk/digital-communications/assessing-harm-private-family-law-proceedings/results/assessing-risk-harm-children-parents-pl-childrens-cases-report.pdf>.

Olf 2012

M. Olf, 'Bonding after trauma: on the role of social support and the oxytocin system in traumatic stress', *European Journal of Psychotraumatology* (3) 2012, afl. 1, <https://doi.org/10.3402/ejpt.v3i0.18597>.

De Ruiter & Van Pol 2017

C. de Ruiter & B. van Pol, 'Mythen over conflictscheidingen: een onderzoek naar de kennis van juridische en sociale professionals', *Family & Law* 2017, <https://doi.org/10.5553/FenR/000032>.

Salet e.a. 2020

R. Salet, M. Kremers & J. Terpstra, 'Geen aangifte, en dan?', *PROCES* 2020, p. 240-252.

Smith & Freyd 2014

C.P. Smith & J.J. Freyd, 'Institutional betrayal', *The American Psychologist* (69) 2014, afl. 6, p. 575-587, <https://doi.org/10.1037/a0037564>.

Stark 2007

E. Stark, *Coercive control. How men entrap women in personal life*, New York: Oxford University Press 2007.

Steketee e.a. 2023

M. Steketee, L. van Loon, M. Lünemann, Y. Dusault & B. Tierolf, *Huiselijk geweld een complex en hardnekkig probleem. Derde cohortstudie: resultaten van de aanpak partnergeweld en kindermishandeling*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2023.

Substance Abuse and Mental Health Services Administration 2014

Substance Abuse and Mental Health Services Administration, *SAMHSA's concept of trauma and guidance for a trauma-informed approach*, 2014, <https://library.samhsa.gov/sites/default/files/sma14-4884.pdf>.

Van der Velden e.a. 2024

P.G. van der Velden, C. Contino & M. Das, 'Data of the multi-wave population-based prospective Victims in Modern Society (VICTIMS) study on potential traumatic events, social support, mental health, coping self-efficacy and services use', *Data in Brief* (54) 2024, <https://doi.org/10.1016/j.dib.2024.110346>.

Wilde e.a. 2023

S. Wilde, N. Sheeran & H. Douglas, 'The psychological impact on mothers who have experienced domestic violence when navigating the family court system: a scoping review', *Psychiatry, Psychology and Law* (31), 2023, afl. 4, p. 764-791, <https://doi.org/10.1080/13218719.2023.2214927>.

Woodlock e.a. 2023

D. Woodlock, M. Salter, M. Dragiewicz & B. Harris, "'Living in the darkness": Technology-facilitated coercive control, disenfranchised grief, and institutional betrayal', *Violence Against Women* (29) 2023, afl. 5, p. 987-1004, <https://doi.org/10.1177/10778012221114920>.